

Status: Icke arbetsför

Upplevelser av att vara utanför arbetsmarknaden och påverkan på individen att vara icke arbetsför.

Författare: Linda Jonsson
Examensarbete (C-uppsats) 15hp
Sociologi Kandidatkurs SOCK04
Sociologiska institutionen, Lunds universitet
Höstterminen 2017
Handledare: Birgitta Ericson

Abstract/Sammanfattning

Denna uppsats handlar om icke arbetsföra individer och hur de upplever att vara utanför arbetsmarknaden och hur de beskriver att det påverkar dem som individer att vara icke arbetsföra.

Metoden har varit av kvalitativ art och förmedlar upplevelser från 8 stycken icke arbetsföra individer. Uppsatsens syfte är att skapa förståelse för de icke arbetsföras upplevelser av att v vara utanför arbetsmarknaden och hur det påverkar dem som individer.

Resultatet visar att upplevelserna av att vara utanför arbetsmarknaden är att de känner sig stigmatiserade av att inte vara en del av arbetsmarknaden då det anses vara norm att arbeta. Resultatet visar även att de icke arbetsföra anser att de påverkas som individer genom att de anpassar sig utefter sin livssituation.

Nyckelord: Icke arbetsför, stigma, utanför, anpassning, sociala relationer

Innehållsförteckning	sid.
1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	1
2.1 Begrepp	2
2.2 Avgränsningar	2
3. Bakgrund	2
3.1 Normer	3
3.2 Sjukersättning och läget kring denna grupp	4
4. Tidigare forskning	4
5. Teori	6
5.1 Erving Goffman – Stigma	6
5.2 Emma Engdahl	8
6. Metod	9
6.1 Hermeneutik	9
6.1.1 Förförståelse	10
6.2 Kvalitativ metod	10
6.2.1 Semistrukturerade intervjuer	11
6.3 Urval/Genomförande	11
6.4 Reliabilitet och validitet	13
6.5 Etiska överväganden	13
7. Resultat	
7.1 Beskrivning av de icke arbetsföra	14
7.2 Resultat/Analys	17
7.2.1 Utanför arbetsmarknaden	17
7.2.2 Dölja eller vara öppen med att man är icke arbetsfö	19
7.2.3 De sociala relationerna	20
7.2.4 Förutfattade meningar	22
7.2.5 Den moraliska karriären	23
7.2.6 Att vara sig själv	24
8. Diskussion	25
8.1 Vidare forskning	27
Litteratur och källförteckning	28
Bilaga Informationsbrev	29
Bilaga Samtycke	30
Bilaga Intervjuguide	31

1. Inledning

Normen i Sverige är att man som individ försörjer sig genom att arbeta och de som inte når dit blir därmed utanför normen med stor risk att bli bemötta med kritik och ifrågasättande (Davidsson, 2016:60). Yrkestillhörighet utgör i Sverige en viktig del för individen, vilket visar sig i möten med andra människor där samtal inledningsvis ofta startar med en fråga om vad man arbetar med (Aurell 2001:15).

Jag har en anhörig som inte står pall arbetslivets villkor på grund av skador efter en trafikolycka i tonåren. Min anhörig är nu 40 år och efter många år med sjukskrivning, arbetsträning och även en period med deltidsarbete så har hon sedan några år bedömts att inte ha någon arbetsförmåga och är därmed icke arbetsför.

Min nära anhörig har upplevt sin situation som jobbig utifrån två håll, dels den att hon står utanför arbetsmarknaden men även den att hon påverkas som individ av att inte ha ett yrke.

Det är först och främst min anhörigs situation som har gjort att mitt intresse för detta ämne väcktes men jag har även i andra sammanhang mött på individer som är icke arbetsföra och märkt av att de också blivit påverkade av sin livssituation som icke arbetsföra.

Den här uppsatsen kommer handla om hur individer med sjukersättning, dvs de icke arbetsföra, upplever att det är att vara utanför arbetsmarknaden och hur de beskriver hur de påverkas som individer att vara icke arbetsföra. Jag anser att detta ämne är intressant och lärorikt att skriva om i min uppsats då jag tycker att det är en viktig grupp människor att skapa förståelse för.

2. Syfte och frågeställningar

Normen i Sverige är att man som individ försörjer sig genom att arbeta. Det finns 1,5 miljon individer som inte når dit. En av dessa grupper är de med varaktig sjukersättning. De som bedömts som icke arbetsföra. Syftet för denna uppsats är att skapa förståelse för dessa

individens upplevelse av att vara utanför arbetsmarknaden och hur de beskriver hur det påverkar dem som individer att vara icke arbetsföra.

Frågorna som denna uppsats ska ge svar på är:

Hur upplever icke arbetsföra individer att det är att vara utanför arbetsmarknaden?

Hur menar de att man påverkas som individ av att vara icke arbetsföra?

2.1 Begrepp

I uppsatsen kommer jag att benämna de jag intervjuat som *icke arbetsföra*. Jag hade först tänkt mig att benämna dem som förtidspensionärer men det begreppet används inte längre inom försäkringskassan utan numer benämns de som individer med varaktig sjukersättning vilket blir för långt för mig att använda varav jag valde icke arbetsföra. De som jag intervjuat har därmed sjukersättning och har alla genomgått en låg väg med rehab enligt försäkringskassans regler.

2.2 Avgränsningar

Som jag nämner i min frågeställning kommer denna uppsats att handla om hur man som icke arbetsföra upplever det att vara utanför arbetsmarknaden och hur det påverkar en som individ att vara icke arbetsföra. Så i uppsatsen kommer jag inte analysera anledningen till individernas arbetsförmåga eller deras väg genom rehab-kedjan. Anledningen till dessa avgränsningar är att jag vill visa på upplevelser av hur det är att vara utanför arbetsmarknaden och hur det påverkar individen att vara icke arbetsföra.

3. Bakgrund

Under denna rubrik beskriver jag bakgrunden till min uppsats, situationen för fenomenet och vad för normer och värderingar som är genomgående för fenomenet.

3.1 Normer

Normalitet är det beteende som anses vara det korrekta utefter vad kollektivet anser och hur de flesta individer kategoriserar egenskaper, händelser och situationer. En individ som därmed avviker från dessa kategoriseringar anses vara utanför det normala och blir därmed stigmatiserad och utanför normen (Goffman 2014:14).

Arbete som norm i det svenska samhället.

De flesta individer i vårt svenska samhälle arbetar för att försörja sig själva. Det är en grundpelare i vårt välfärdssamhälle och en viktig del både ur ett ekonomiskt och personligt perspektiv. Arbete ger individer en identitet och skapar en känsla av att vara behövd. Vi föds alla i ett sammanhang där man lär sig vad som är rätt och vad som är fel. Att ha ett arbete och att försörja sig själv anses som en norm enligt det svenska samhället (Davidsson, 2016:60).

Angelöw och Jonsson (2000:36–37) beskriver också den arbetsnorm som råder i vårt svenska samhälle och menar att förmågan att kunna arbeta är ett grundläggande livsvillkor. De menar också att de som inte arbetar blir delvis maktlösa av att inte kunna arbeta och att dessa individer hamnar utanför då de inte har samma möjligheter att påverka sin livssituation. Angelöw och Jonsson (2000:36–37) menar också att individer som arbetar får en social gemenskap på sitt arbete och att de som inte arbetar missar den sociala gemenskapen och att det påverkar dem som individer på ett negativt sätt.

Aurell menar att människan mer än gärna placerar sig själv och andra i kategorier och att våra interaktioner med andra påverkas av dessa kategoriseringar. Aurell skriver även att yrke är en mycket viktig kategori och att när vi inte vet vad människor har för yrke så har vi svårt att kunna veta vem personen utan yrke är. Identitet och vem man är anses vara starkt sammankopplat med att ha ett yrke (Aurell, 2001:15).

Att leva utanför normen.

Det finns över 1,5 miljon som inte når upp till normen, så många är de som inte arbetar av en eller annan anledning. Risken med att leva utanför det som anses norm är att bli stigmatiserad och behandlad utefter det. 1,5 miljoner människor inte når upp till normen att arbeta och en av

anledningarna till det är att deras arbetsförmåga är så pass nedsatt att de bedöms att inte kunna utföra någon uppgift som anses finnas på arbetsmarknaden. Att få alla i arbete är idag en av politikens/samhällets viktigaste frågor (Davidsson, 2016:60).

3.2 Sjukersättning och läget kring denna grupp

I Sverige och i vårt välfärdssamhälle finns socialförsäkringar som täcker upp förlorad inkomst när man av olika anledningar inte har möjlighet att arbeta. Långtidssjukskrivningar är en av de anledningarna. Det blev dock under en lång tid väldigt kostsamt och arbetslinjen fick sin framfart. Efter riksdagsvalet i Sverige 2006 infördes nya regler och de som var långtidssjukskrivna och levde på bidrag skulle aktivt delta i olika insatser enligt en rehab kedja, för att kunna komma tillbaka till arbetsmarknaden och betala skatt till statskassan. Alla när som tidigare nämnts inte dit utan bedöms vara icke arbetsföra (Davidsson, 2016:66–71).

Enligt försäkringskassans hemsida (2017-11-10) är sjukersättning en ersättning för den mellan 19–64 som troligen aldrig kommer att kunna arbeta heltid på grund av sjukdom, skada eller funktionsnedsättning. Arbetsförmågan ska bedömas gentemot alla arbeten på hela arbetsmarknaden och rehabilitering ska heller inte ha hjälpt eller anses kunna hjälpa.

4. Tidigare forskning

När jag sökt efter tidigare forskning som berör ämnet i min uppsats har jag funnit mycket om sjukskrivna med fokus på rehabilitering och återgång i arbete, även mycket böcker finns skrivna i ämnet arbete och dess betydelse och rehabilitering för att komma åter i arbete. Men forskning om enbart individer och upplevelser om hur det är att vara utanför arbetsmarknaden och hur det påverkar dessa individer finns i begränsad upplaga. En anledning till detta kan anses vara att det är norm att arbeta och forskningen blir därmed påverkad (se Davidsson, 2016). Viss forskning finns dock och jag har även kunnat ta vissa delar av forskningsrapporter och avhandlingar för att få fram ett material som visar forskningsläget kring upplevelserna om att vara utanför arbetsmarknaden och hur det påverkar individen. Denna uppsats har inte med någon internationell forskning då jag utgår från den svenska normen om förvärvsarbete och dess betydelse.

Emelie Tibblin (2010) skriver i sin uppsats om betydelsen av arbete, rehab och känslor över den situation som uppkommer vid sjukskrivning. Det blir den delen om hur individer känslomässigt påverkas som blir aktuell som tidigare forskning för denna uppsats. Tibblins resultat visar på att individerna upplever känslor av utanförskap och att de känner sig misslyckade.

Marie-Louise Kvalevaag skriver i sin uppsats från 2006 ”Att leva som sjukskriven i ett utanförskap” om sex stycken kvinnor och deras upplevelser”. Kvalevaag kommer i sin uppsats fram till att som sjukskriven innebär det ett utanförskap och att de intervjuade i hennes uppsats känner att de utesluts både från samhället, arbetsplatsen och därmed även den sociala kontakten med kollegor. I Kvalevaags uppsats kommer det även fram att en av de sjukskrivna anser sig ha svårt att vara som vanligt med sina före detta kollegor då hon känner sig besvärad av att sitt utanförskap då hon är sjuk och inte kan vara med och delta på arbetsmarknaden. Kvalevaag tar också upp frågan om hur det påverkar en som individ att inte tillhöra arbetsmarknaden. Kvalevaags informanter beskriver olika sätt på hur de anpassar sig för att vara rätt för att känna att de passar in och duger.

Även Milin Kalasho och Gabriella Schelin (2008) skriver i sin uppsats ”Långtidssjukskrivnas situation” om individer som varit utanför arbetsmarknaden länge och som visar på att de känner sig mindre värda och upplever ensamhet.

Åsa Vidman (2007) skriver i sin avhandling om att de sjukskrivnas liv och uppfattning om sig själva har påverkats av att inte arbeta. De sjukskrivna anser enligt Vidman att deras sociala kontakter har minskat och att de ofta känner sig ifrågasatta när de varit sjukskrivna.

Sammantaget så visar den tidigare forskningen på att individer som inte arbetar och känner sig udda i det stora hela har svårt att hantera sin situation och får även en negativ stämpel på sig och sitt liv. Deras sociala gemenskap blir drabbad och de känner att deras individ blir starkt påverkade av situationen utan arbete.

5. Teori

I detta kapitel presenteras de teorier som kommer att användas i analysen av mina intervjuer. Anledningen att jag valt dessa teorier är att jag anser att de kommer skapa större förståelse för de icke arbetsföras situationer och att de kommer besvara mina frågeställningar. Jag tycker interaktionistiska teorier är passande för denna uppsats då det väsentliga med interaktionismen är samspelet mellan människor.

5.1 Erving Goffman - Stigma

Enligt Goffman delar man omedvetet in människor i kategorier. Olika egenskaper värderas olika i olika sammanhang. Goffman intresserade sig för hur människor agerar med varandra och hur man interagerar tillsammans när någon lever utanför det som anses som normalt. När man avviker från det som anses normalt så anses man ha en egenskap som är stigmatiserande. Att ha en stigmatiserande egenskap gör att man anses som annorlunda och att man på grund av det kan bli utstött när man inte följer de normer som finns i samhället (Goffman, 2014:50). En stigmatiserande egenskap i en social situation kan i en annan situation anses fullt normal. Goffman menar att det beror på att det är olika normer och värderingar som är av betydelse i olika sociala sammanhang. Ett exempel på det är när en bidragsberoende person umgås med höginkomsttagare så kan hans bidragsberoende anses som ett stigma men om han umgås med andra bidragsberoende så finns det ingen som anser han är stigmatiserad (Goffman, 2014:9–12).

Upplevelser som stigmatiserad

Om vi upplever att vi har ett stigma, är det vanligt att vi upplever oss ifrågasatta och att vi inte vet vad de andra har för uppfattning om vilka vi är. När normala umgås med en stigmatiserad individ kan de ofta kategorisera den stigmatiserande på ett sätt som inte överensstämmer med den stigmatiserandes bild av sig själv. När stigmatiserade individer upplever att de inte passar in så är det vanligt att de anpassar sig och hanterar sig själva utifrån det faktum att andra ser dem som annorlunda. Människor stigmatiserar personer och lägger till egenskaper till de som de anser vara annorlunda för att skapa ett ”vi” och ett ”dem” (Goffman, 2014:22–27).

Tre olika stigmat

Goffman delar in i stigma i tre olika kategorier. Kroppsliga stigmat, tribala stigmat och personliga stigmat. Den delen som är intressant här är personliga stigma, då att vara icke arbetsför med sjukersättning blir stigmat (Goffman 2014:9–12).

Misskreditabel och misskrediterad

Misskreditabel är de individer där andra inte kan se eller ana stigmat och där den stigmatiserade individen kan välja att undanhålla sitt stigma för omvärlden. Misskrediterad är den som innehar ett stigma som märks och som inte går att undanhålla för omgivningen. Den misskreditable har valet att kunna lämna ute sitt stigma och vara någon utan det (Goffman, 2014:51). Goffman skriver vidare om att med intimare kontakter kan det i längden vara svårt att undanhålla sitt stigma och att det betyder att dessa individer kan välja att avstå närmare kontakt för att slippa avslöja sitt stigma (Goffman, 2014:110)

Två olika personligheter

Goffman pratar om två olika identiteter för att förstå stigma och dess betydelse för individen när den interagerar med andra individer. Den första är virtuell identitet vilket innebär att individen med ett stigma ses utefter förutfattade meningar formade av sitt stigma. Den andra typen av identitet kallar Goffman faktisk identitet, vilket är den individen vi är när vi agerar som oss själva och inte efter en förutfattad bild av vem vi är. För individer som känner sig stigmatiserade är detta en oerhört viktig del att kunna uppleva att kunna vara sin faktiska identitet, detta för att kunna känna sig bekräftad (Goffman, 2014:20–25).

De egna och de visa

Goffman menar att en stigmatiserad individ ofta blir ensam men att umgänge med andra inte alls behöver vara ett avslutat kapitel. Goffman menar att en stigmatiserad individ kan ha umgänge med de med samma stigma och de med förståelse. Goffman kallar det för de egna och de visa.

De egna är de med samma stigma och de som kan förstå den stigmatiserades erfarenheter då de ofta upplevt liknande situationer. Med de egna kan den stigmatiserade bli förstådd och

känna bekräftelse. De visa är även de sympatiskt inställda individer som även de har förståelse och skapar förtroende för den stigmatiserande individen. De visa är enligt Goffman individer som antingen själva eller på nära håll har fått erfara hur det är att leva med ett stigma (Goffman, 2014:28–38).

Moralisk karriär

Goffman menar att varje individ måste socialiseras in i sin roll som stigmatiserad. Under tidens gång då man lever med sitt stigma blir det en del av ens vardag och man måste lära sig att förhålla sig till att ses som utanför och annorlunda av andra. Individer med samma typ av stigma delar ofta liknande upplevelser då samhällets normer runt stigmat påverkar dem på likartade sätt. På så vis kan den stigmatiserade individen få reda på vilka konsekvenser som kan tänkas komma utav sitt stigma (Goffman, 2014:40+ 44–46).

5.2 Emma Engdahl-Att vara sig själv

Emma Engdahl menar att självet inte är ett psykologiskt eller biologiskt öde utan att det är en social skapelse. Det är tillsammans med andra vi upplever vår värld och det är där vi får våra normer och värderingar. Vi är i stora drag ganska lika vår omgivning och vi liknar gärna varandra genom att vara på det sätt som anses legitimt. Dock i denna tidsanda ska vi enligt Engdahl utveckla oss själva, så samtidigt som man ska vara och bete sig som andra så ska man utveckla det där speciella som gör en till sin egen (Engdahl, 2009:20–21).

Engdahl menar att vi kontrollerar bilden av oss själva som förmedlas till andra så att vi visar på det som vi vill att andra ska se. Vi spelar en typ av roll och gör oss till den vi vill vara. Emma Engdahl skriver vidare att vår bild av oss själva kan vara svår att leva upp till och att vi måste öva för att bli trovärdiga i rollen som oss själva, både inför oss själva och inför andra. (Engdahl, 2009:49). Engdahl menar att vi behöver våra medmänniskor och vårt samhälle med dess normer och regler. Det är där tillsammans med andra som vi blir någon och blir bekräftade för den vi är. Engdahl menar att vi vill vara så som vi tror att andra vill att vi ska vara. Med många roller att spela menar Engdahl att man lär sig vad som förväntas av en beroende av vilket sammanhang man befinner sig i (Engdahl, 2009:53–58).

Engdahl skriver att tillsammans med andra skapas känslor av vad som är rätt och fel och vi lär oss hur vi ska vara. Att vi lär oss detta anser Engdahl är bra för individen då den lär sig vad som är ett accepterat beteende eller inte. Det är tillsammans med andra som vi bekräftas och erkänns som människor (Engdahl, 2009:38–40). Det är även tillsammans med andra vi lär oss vad som är rätt och fel och Engdahl (2009:47) menar att det är i det samspelet vi blir medvetna om känslor som skam. Det är ju inlärt vad som anses fel och om man som individ då handlar eller är på ett felaktigt sätt så kan det väcka skam. Engdahl skriver även om att i dagens samhälle är det viktigt att känna till sin sociala identitet. En social identitet är skapandet av ett jag tillsammans med andra. Medvetenhet är en viktig del av det då det enligt Engdahl handlar om att veta hur man som individ agerar (Engdahl 2009:162–167).

Emma Engdahls teorier om hur individen skapar ett jag kommer användas i denna uppsats för att analysera hur mina informanter upplever att de påverkas som individer av att vara icke arbetsföra.

6. Metod

Jag har valt att använda mig av en kvalitativ forskningsansats i denna uppsats. Jag kommer under denna rubrik att förklara denna metod och beskriva mitt tillvägagångssätt.

6.1 Hermeneutik

När det handlar om hur man ser på kunskap så pågår en kamp om hur kunskap bör produceras. I den här uppsatsen utgår jag från hermeneutiken och där anser man att det är genom att tolka, översätta, förtydliga och klargöra som man kommer fram till den ”sanna” kunskapen. I hermeneutisk forskning utgår man ifrån att mening skapas i sitt egna sammanhang, att delarna är beroende av helheten och vice versa, att förståelse aldrig förekommer utan förförståelse och att en tolkning är formad av förväntningar och förutfattade meningar (Widerberg, 2002:24–27; Bryman, 2011:32–35). Just såhär är bakgrunden till denna uppsats och det är en bra grund för denna kunskap att vila på. Att forska om upplevelser kräver att man kan förstå att det är kunskaper ur ett sammanhang påverkat av mig som forskare och att det som kommits fram till här i denna rapport är en sammanfattning av det

som Widerberg (2002:25) skriver om som det som karakteriserar hermeneutisk forskning. Kritikerna till hermeneutisk forskning anser att detta tillvägagångssätt inte ger resultat som kan vara av betydelse då den inte kan säkerställas och därmed inte anses vara sanning. Resultatet från min uppsats är sanna upplevelser och kan enligt min uppfattning skapa förståelse även fast resultaten inte baseras utifrån det som kritikerna till hermeneutiken anser nödvändigt (Widerberg, 2002:24–27).

6.1.1 Förförståelse

Enligt hermeneutiken förutsätter man som tidigare nämnts att den som forskar har förståelse av sitt fenomen (Widerberg, 2002:26). I mitt fall så har jag ju en familjemedlem som lever under liknande situation som de jag intervjuat och jag har även varit facklig representant och varit med på mycket rehab-ärenden. Det är ju dessa saker som väckt mitt intresse. Med förförståelse kommer också det att mina resultat ska visa på de upplevelser de icke arbetsföra har och jag ska därmed förstå vad de menar genom deras ord. Där spelar mina värderingar roll och jag som forskare väljer ut det som jag anser ger svar på mina forskningsfrågor. Bryman (2011:361–363) skriver om detta och att det är en av farorna med den kvalitativa forskningen. Elin Lundin (2008:105–106) menar att utan förförståelse skulle man inte förstå och det är genom förförståelsen som intresset för ett visst ämne finns. Att göra en uppsats innebär att man utsätts för en prövning av sin förförståelse och genom uppsatsens olika steg förändras den och är starkt bidragande till den nya kunskap som ska förmedlas.

6.2 Kvalitativ metod

Jag har valt att i denna uppsats använda mig av kvalitativ metod där tonvikten ligger på ord och att skapa förståelse (Bryman, 2011:361). Kvalitativ metod är starkt förknippad med subjektivitet. Det innebär att metoden visar på hur känslor, åsikter och tankar ska förstås. Det är precis det som denna uppsats kommer förmedla. Forskning som sker med kvalitativa metoder påverkas också av hur forskaren ser på den sociala världen och vilket perspektiv denne väljer att ha på sin forskning. Så det är av stor vikt att förstå att beroende av vilken metod som väljs så påverkar det vilken kunskap som forskningen kommer bidra med (Gubrium & Holstein, 1997:12–13). Denna uppsats kommer inte generera några generella slutsatser och med kvalitativ metod är det en av nackdelarna. Uppsatsen du håller i din hand

kommer visa på vad en liten grupp människor anser och kan därmed inte generalisera kunskap gällande alla icke arbetsföra

6.2.1 Semistrukturerade intervjuer

Jag valde att använda mig av semistrukturerade intervjuer då det blev den typ av intervju som på bäst sätt skulle besvara mitt syfte och mina forskningsfrågor. Denna typ av intervju är enligt Bryman (2011:414–415) lämplig då man i förväg har vissa bestämda frågor men även vill ge intervjupersonerna frihet att uttrycka sina egna upplevelser. Vidare menar Bryman att denna intervjuprocess är flexibel och att man i förväg har bestämda frågor/teman men att det är helt ok att ställa andra relevanta frågor för att få ut så mycket information som möjligt. Under mina intervjuer förekom det att vi kom utanför de frågor som fanns i min intervjuguide(bilaga) men hela tiden att vi höll oss inom ämnet. Målsättningen med samhällsvetenskaplig intervju enligt Bryman är att erhålla information om de intervjuades åsikter och upplevelser och det stämmer väl med det jag vill belysa i min uppsats (Bryman 2011:362).

6.3 Urval/genomförande

För att kunna besvara mina frågeställningar behövde jag finna individer med sjukersättning. Då det idag tar lång tid innan man får varaktig sjukersättning visste jag att dessa individer skulle ha flera års erfarenheter av att vara utanför arbetsmarknaden och hur det påverkar dem som individer att vara icke arbetsföra. Att jag enbart valde dem med varaktig sjukersättning är för att de är bedömda att inte ha någon arbetsförmåga och att det bedöms vara så under en bestämd tid. Jag ville också inrikta mig på individer som är mitt i livet, cirka 30–45. Inom kvalitativ forskning handlar det om att få en bredare och djupare bild av ett fenomen och därmed blir urvalsförfarandet på sådant sätt att man söker efter individer som anses kunna förmedla en bra bild av det fenomen som studeras. Det blir ett strategiskt urval (Bryman, 2011:433–437). I mitt fall gjorde jag så att jag använde mig av sociala medier. Jag skrev privata meddelanden till individer som jag vet inte är i arbete och även till sådana som jag på håll hört om inte skulle vara i arbete. Alla jag skrev till svarade inte och några var faktiskt åter i arbete. Men jag fick till sist tag i åtta stycken på detta sätt. Anledningen till att

jag inte öppet letade efter individer via sociala medier är att jag då ansåg att det skulle vara svårt för individerna att sedan vara anonyma. Denna typ av urvalsförfarande är att anse som ett bekvämlighetsurval. Enligt Bryman (2011:194) är det när man tar de personer som finns tillgängliga. Jag ansåg att denna typ av urvalsförfarande skulle vara överens med mitt syfte. Nackdelen med detta urval är att jag då enbart får med individer som jag känner till och som finns på sociala medier och de som verkligen vill vara med och delge sina upplevelser. Det gör att de individer och deras upplevelser som inte stämmer in under de kriterierna inte finns med. Vad och om det skulle ge någon skillnad i resultat är omöjligt att säga men med denna typ av urvalsförfarande begränsar jag vilka som kan delta.

Till mina intervjuer var det aktuellt att få tag i 8-10stycken med varaktig sjukersättning. De icke arbetsföra fick varsitt informationsbrev (bilaga) via mail om mitt uppsatsarbete och om de hade tid, lust och möjlighet att delta. Alla svarade ja och vi bestämde tillsammans lämplig plats för intervjun. Individerna jag intervjuat är alla mellan 35–40 år gamla och det är fem kvinnor och tre män. Intervjuerna genomfördes antingen hemma hos dem eller hos mig, de tog mellan 10 minuter till en timme. En svaghet med den semistrukturerade intervjuformen är att intervjufrågorna i viss mån kan variera och att det kan bli svårt att sammanställa och bearbeta informationen från intervjuerna. Vid mina intervjuer förekom samma frågor men det blev med varierad ordningsföljd. En annan nackdel med semistrukturerade intervjuer är att när frågor upplevs personliga kan det vara svårt att svara ärligt inför den okände intervjuaren. Där kan enkäter vara ett bättre alternativ då det är enklare att ge ärliga svar. En annan risk är att svaren kan bli tillrättalagda då informanterna svarar så som de tror att det bäst passar. De icke arbetsföra svarade med väldigt varierande ord och längd. När jag transkriberade mina intervjuer så skrev jag av de delar som kändes vara av vikt för resultatet, vilket innebar att jag uteslöt pratet i början om vägen till att bli icke arbetsföra Efter det tematiserade jag mina resultat och analyserade utefter den teori som jag valt ut. Jag kunde emellanåt känna att de jag intervjuade svarade efter vad de trodde jag ville höra, vilket är en nackdel med kvalitativ forskning då de intervjuade ofta kan känna en skyldighet att ge svar som de tror passar (Bryman 2011:366–369).

6.4 Reliabilitet och validitet

Vid kvalitativ forskning får begreppen reliabilitet och validitetskontroll en mening som skiljer sig från den som i första hand är den man tänker på när man hör dessa två ord i forskningssammanhang. Jag kommer här förklara vad innebörden för orden är och hur de har tagits hänsyn till i min uppsats.

Reliabilitet syftar på tillförlitlighet och utförande. Ett sätt att använda sig av det begreppet i kvalitativ forskning är att se hur pålitlig uppsatsen må vara. Min uppsats anser jag är pålitlig och jag varit fullt delaktig och följlaktligen på alla sätt och vis försökt få till min uppsats alla skeenden så att allt ska ha gått rätt tillväga. Jag har haft en god kontakt med de informanter jag intervjuat och de har alla godkänt mina tolkningar och att jag förstått dem rätt (Bryman, 2011:354–355).

Validitet handlar om vi verkligen mäter det vi anser oss att mäta. I min uppsats är det svårt att göra några generaliseringar då det endast är 8 stycken informanter. Dock jämför jag med tidigare forskning och gör analys till teorier som kopplas till forskningsfrågorna. Syftet i denna uppsats är att vissa på ett djup och inte på en bredd. Det är få individers personliga upplevelser som ska redovisas (Bryman, 2011:351–353). Kritiken som riktas till kvalitativ forskning är att upplevelser är svåra att mäta och det är omöjligt att replikera samma resultat vid en likadan forskning med samma syfte och forskningsfrågor (Bryman 2011:368–369).

6.5 Etiska överväganden

Jag har valt att intervjua individer med varaktig sjukersättning som jag i uppsatsen benämner som icke arbetsföra.

Jag har utgått ifrån de fyra krav som finns för svensk forskning

1. Informationskravet: forskaren informerar om undersökningens syfte och att det är frivilligt att delta. Deltagarna ska få veta hur undersökningen är konstruerad.
2. Samtyckeskravet: Deltagarna ska samtycka till att delta.
3. Konfidentialitetskravet: Alla uppgifter om medverkande i undersökningen ska behandlas med största möjliga konfidentialitet.

4. Nyttjandekravet: de uppgifter som samlas in får enbart användas till undersökningen (Bryman, 2011:131–132).

Jag har i min uppsats skickat ut ett informationsbrev(bilaga) där jag gett deltagarna information om studien, sedan har de fått skriva på om sitt samtycke till deltagande(bilaga). Jag har även vid intervjuerna berättat hur jag kommer gå tillväga och att det bara är jag som kommer lyssna på inspelningarna o.s.v.

Att intervjuforska innebär ofta etiska problem och det är svårt att forska om privata liv och upplevelser och sedan redovisa det offentligt. Det är av vikt att tänka på att det kan bli känsligt och att de man intervjuar kan reagera känslomässigt. Under mina intervjuer förekom det att vi fick avbryta för en kortare paus då de jag intervjuade började gråta. Innan intervjuerna hade jag nämnt att det är helt ok att avbryta när som helst under intervjuernas gång och att man inte heller behöver fortsätta vara delaktig i studien (Bryman, 2011:131–132).

Innan jag satte igång med mina intervjuer funderade jag även på om ett för detaljerat syfte och informationsbrev skulle kunna leda till att de jag skulle intervjuas skulle ha förutbestämda svar istället för att spontant svara. Därav skrev jag ganska kortfattat om studien i informationsbrevet och inget om vilka frågor som skulle komma. Några av de jag intervjuade hade svårt att direkt sätta ord på sina svar vilket ledde till att vi i vissa fall tog pauser under intervjutillfället. Det är en risk med denna typ av forskning att när individer har olika lätt att förmedla sina upplevelser så kan det leda till att alla upplevelser som de icke arbetsföra har inte kommer med i resultatet (Bryman, 2011:366).

7. Resultat

7.1 Beskrivning av de icke arbetsföra

Anna 39 år. Bor med man och två barn i ett litet samhälle. När Anna var 13 var hon med om en bil-olycka där hon skadades allvarligt. Anna kände sig fysiskt under tonåren som de andra ungdomarna. Anna började att arbeta efter gymnasiet på den lokala industrin, ganska snabbt märkte hon att hennes kropp värkte och att det var påfrestande att arbeta. Men vilken 20-åring

vill lyssna på en värkande kropp, efter några år blev hon sjukskriven. Anna började att arbetsträna och kommer igång med arbete upp till 25 %. Men kroppen säger ifrån och det blir återigen sjukskrivning. Återigen dags för rehabilitering och arbetsträning. Men denna gången fungerade inte ens arbetsträningen och efter alla dessa turer har det tillslut blivit att Anna har varaktig sjukersättning.

Bengt 37 år. Bor med sambo och tre barn i en småstad. Bengt hoppade av gymnasiet när han fyllde 18 och fick direkt jobb på ett företag som säljare. Ett stort intresse var motorcyklar och en dag när han och sambon var ute och åkte så blev de påkörda. Bengt skadades med brutna ben och en kraftig hjärnskakning. Efter detta fungerade inte jobbet som säljare. Det blev sjukskrivning och att börja finna ett jobb som passade bättre efter Bengts förutsättningar. Efter att ha arbetstränat och varit på flera arbetsplatser och eftersom det inte fungerar då även hjärnan tagit skada och han inte klarar att vara igång några längre stunder utan huvudvärk så blev det varaktig sjukersättning.

Carin 40 år. Ensamstående med två barn som mestadels bor hos henne. Carin bor i en småstad. Började jobba efter gymnasiet på gruppboende för funktionshindrade. Bodde under några år i flera städer och hade några olika arbetsplatser. Har mer eller mindre levt med psykiska besvär sen tonåren och efter några år med arbete blev det omöjligt att arbeta. Carin har sedan dess gjort en lång resa med att få diagnos och att hitta sätt att hantera sig själv. Carin har ADD vilket innebär att hon har svårt med koncentration och att ha tålamod att genomföra saker från början till slut. Carin är även väldigt känslig för stress. Arbetstränat en kortare period men fick sluta för att hon inte kom upp i 10 timmar i veckan. Har nu sedan några år tillbaka varaktig sjukersättning.

Disa 40 år. Bor med man och två barn i ett litet samhälle. Började jobba efter gymnasiet och gjorde så några år. Sedan kom värk och kroppen orkade inte med arbete. Disa har en diagnos som innefattar mycket värk. Arbetsträning och arbete har förekommit i omgångar och sedan har hon även under denna period fått barn. Mycket tid och kraft har lagts på att finna diagnos och att hitta behandling. Även arbete i perioder och arbetsträning har gjort att den nedsatta arbetsförmågan till sist bedömts som varaktig. Disa är därmed sedan några år tillbaka hemma med varaktig sjukersättning.

Elin 40 år. Bor med man och ett barn i ett litet samhälle. Elin började arbeta efter gymnasiet och gjorde så fram till en trafikolycka när hon var 25. Ganska direkt efter olyckan gick hon tillbaka till sitt ordinarie arbete men det fungerade inte länge. Då blev hon sjukskriven men hittade snart arbete som personlig assistent. Med tiden blev brukaren allt sämre och Elin orkade inte med arbetet. Då började ruljangsen med arbetsträning för att bedöma hennes arbetsförmåga. Värken satte stopp och sedan några år tillbaka har Elin varaktig sjukersättning.

Franz är 37 år bor i ett litet samhälle. Han är ensamstående med två barn som bor hos honom varannan vecka. Franz avslutade gymnasiet med icke godkända betyg. Efter det hade han flertalet jobb men hade svårt att få det att fungera. Vissa perioder orkade han inte ens ta sig till arbetet. Han fick hjälp inom psykiatri då varken jobb eller privatliv fungerade. Han fick diagnosen ADHD. Sedan började han arbetsträna och prova på vad han skulle tänkas att klara av. Det blev en allt för stor press och Franz hamnade återigen helt sjukskriven. Flera gånger försökte Franz sig på arbetsträning men det gick inte och sedan några år har han varaktig sjukersättning.

Gunnar är 40 år. Han är gift och har tre barn och bor i en småstad. Efter gymnasiet läste Gunnar till ekonom och började arbeta som detta. När han var 27 år gammal fick han en tumör och efter behandling var han ständigt trött och orkade inte med arbete som ekonom. Han testade olika yrken men hans trötthet gjorde att han inte kom åter i arbete. Gunnar blir aldrig friskförklarad då hans tumör i hjärnan inte går att ta bort men den växer som det är nu inte alls. Gunnar har sedan fem år tillbaka varaktig sjukersättning.

Hanna är 35år och bor tillsammans med sin sambo i ett hus på landet. Hanna gick omvårdnad på gymnasiet och sedan började hon jobba inom vård och omsorg. Det trivdes Hanna bra med men tog hela tiden mycket ansvar i jobbet och det tillsammans med andra anledningar gjorde att Hanna till sist inte orkade arbeta. Hon var utbränd redan när hon var 27. Hanna kom tillbaka till arbete i vården efter ett halvår men insåg snabbt att det inte fungerade. Blev sjukskriven ett kort tag och började sedan arbetsträna. Det blev på flertalet ställe men det fungerade inte. Hennes trötthet var ett faktum. Turerna har varit många med att ha rehab ersättning, sjukersättning osv. Sedan hösten 2016 har Hanna varaktig sjukersättning.

7.2 Resultat/Analys

I min uppsats har jag använt mig av Goffmans stigma-teori och Emma Engdahls teori om att vara sig själv för att analysera och belysa svaren på mina forskningsfrågor och för att öka förståelsen för de icke arbetsföras situation. Jag har utifrån Goffmans olika delar av hans stigma-teori och Emma Engdahls teori om att vara sig själv delat in analysen i olika delar. I första delen visar jag på upplevelser av att vara utanför arbetsmarknaden. I den andra delen visar jag på hur de icke arbetsföra försöker att dölja sitt stigma eller om de är öppna med det vid sociala kontakter. I den tredje delen beskrivs om hur de hanterar sitt stigma vid sociala relationer. Sedan följer den fjärde delen där jag visar på hur de icke arbetsföra har hanterat sin karriär som icke arbetsför. Sedan i den femte delen tar jag upp huruvida de icke arbetsföra märker av att omgivningen har förutfattade meningar. Sist ut i den sjätte delen knyter jag ihop det hela med att visa på hur de icke arbetsföras upplevelser stämmer överens med det Emma Engdahl skriver om i sin bok *konsten att vara sig själv* (2009).

7.2.1 Utanför arbetsmarknaden

Beskrivningarna av huruvida de icke arbetsföra känner av att vara utanför arbetsmarknaden varierar. Fast hos flertalet finns upplevelser som visar på att de känner sig missanpassade och fel. Bengt uttrycker sig på följande sätt: ”Att det blev så att man är någon som andra ser som fel och som många fördömer, det önskar jag ingen annan”. Goffman skriver om detta och att upplevelsen av att andra ser på en som udda är vanligt vid stigmatisering och det är en av utgångspunkterna med hans teori om stigma (Goffman.2014:9).

När jag ställer frågan om de känner sig som en del av samhället svarar några av de jag intervjuat att de gör det medan några av dem ofta känner sig utanför. Goffman skriver att det är en vanlig upplevelse att stigmatiserade individer inte känner sig som en del av gemenskapen med andra individer (Goffman, 2014:9). Carin säger såhär:

”Ibland gnälls det mycket om att de har det så fullt upp på sitt arbete och ibland önskar jag att jag också kunde få ha ett jobb att gnälla över. Ibland känner jag mig så utanför och känner så mycket avund och ibland ger jag någon kommentar om att de ska vara glada och tacksamma över att de klarar att arbeta”

Det framkommer dock i alla intervjuer att de icke arbetsföra har umgänge där de är respekterade och där det inte spelar någon roll om ifall de arbetar eller inte.

När jag ställer frågan om de saknar ett arbete så svarar alla att de gör det. De känner att de saknar att vara tillsammans med andra och att deras sociala liv är starkt påverkat av att de inte har ett arbete. Kalasho och Schelin (2008) skriver sin uppsats om sjukskrivnas situation och där visar det olika resultat beroende på hur stort socialt kontaktnät de har. Alla jag intervjuat menar att de saknar struktur i livet och att det gör att de hamnar utanför på grund av att de är icke arbetsföra men indikationer visar att det sociala kontaktnätet är av stor vikt för att de ska känna gemenskap. Carin uttrycker sig på följande sätt: ”Tänk om jag inte hade haft mina barn och vänner, då hade jag bara suttit här”.

Svaren från mina intervjuer skiljer sig dock åt på så sätt att det finns en skillnad mellan de som haft ett yrke där de verkligen trivts och känt sig betydelsefulla och de som haft ett yrke bara för struktur och den ekonomiska biten. De som haft ett yrke där de trivts och som de känt sig betydelsefulla på beskriver sin saknad med utgångspunkt i arbetet och dess olika delar medan de andra nämner saknaden efter struktur och deras minskade inkomst.

När jag frågar om hur omvärlden reagerar på att de inte arbetar så kommer det fram att de flesta märker av kritiska röster av att de är icke arbetsföra och att de på omvägar får höra att folk undrar. Elin säger: ”Min syster brukar berätta att hon får frågor och att det är folk som undrar och som kan tycka saker”.

Att man blir bedömd som en avvikare när man innehar ett stigma på grund av att man är utanför arbetsmarknaden upplever som sagt alla de icke arbetsföra. Även i Kvalevaags (2006) uppsats som jag skriver om under tidigare forskning finns det upplevelser som stämmer överens med den bilden likväl i Tibblins uppsats från 2010.

Goffman skriver om att individer med ett stigma ofta lever med tankar och upplevelser om att inte veta vad andra människor tycker om dem. Vid sociala kontakter är det vanligt för en stigmatiserad att de funderar på hur de ska agera för att framstå på ett accepterat sätt. Goffman menar även att det är vanligt att individer med ett stigma känner sig osäkra och agerar olika beroende på var de är och vilka förväntningar som de tror finns på dem. Som stigmatiserad är det vanligt att man känner att man inte vet hur man kommer att bli bemött (Goffman, 2014:21–23). De icke arbetsföra visar på att de får uppleva liknande och om det säger Hanna: ”Vissa dagar vet jag inte hur jag ska vara när andra pratar arbete och de stolt berättar om sina

framgångar i arbetslivet. Då vill jag bara sjunka genom golvet och försvinna. Undrar så vad de tänker om mig som inte arbetar”.

7.2.2 Dölja eller vara öppen med att man är icke arbetsför

På frågan om huruvida de alltid berättar att de är icke arbetsföra svarar Disa såhär:

”Nej...jag säger det oftast inte alls vid nya kontakter. Försöker undvika frågan om vad jag jobbar med. Det brukar fungera alldeles utmärkt då mycket av mina kontakter är ytliga och vi har andra saker att småprata om. Men det är klart när det är kontakter som leder till vänskap så berättar jag ju efter ett tag...”

Goffman skriver om en osäkerhet om hur man som stigmatiserad ska bli bemött av andra och Disa har valt att inte säga något i första läget. Hon är den enda av de jag intervjuat som har en medveten strategi om att inget säga om att hon är icke arbetsför. Däremot visar svaren från de andra att det faktiskt inte alltid blir så att frågan om arbete kommer upp och då är det heller inget som de nämner (Goffman, 2014:22).

Goffmans begrepp misskrediterad och misskreditabel kommer här in som en del i min analys. Misskrediterad är den person vars stigma syns och där den stigmatiserade individen inte döljer/kan dölja stigmat för sin omvärld. Misskreditabel är den individ som kan dölja sitt stigma och som måste berätta för sin omvärld att den innehar ett stigma. När man som stigmatiserad har valt att berätta om sitt stigma menar Goffman att man riskerat att bli bedömd utifrån sitt stigma. Dessa begrepp blir viktiga att ta upp i min uppsats då stigmat icke arbetsför är ett stigma som går att dölja för att slippa andra individers dömande (Goffman, 2014:25).

Under mina intervjuer är det som tidigare sagts bara Disa som har ett medvetet sätt att dölja sitt stigma för att slippa bli ifrågasatt. Dock så visar det sig under intervjuerna att flertalet av de icke arbetsföra väljer att inte alltid säga något om det inte behövs. Anna uttrycker sig såhär om det hela:

”Ibland vill jag bara vara mig själv och inte behöva tänka på att bli bedömd efter att jag inte kan arbeta. Då struntar jag i att prata så att jag nämner saker som visar på att jag inte arbetar. Och får jag frågan så kan jag börja prata om något annat så det brukar gå rätt bra att dölja det om jag vill det.”

7.2.3 De sociala relationerna.

Goffman skriver om att de sociala relationerna ofta ändras när en individ drabbas av ett stigma och att förändringen sker för att de runt omkring inte alltid vet hur de ska hantera individen som fått ett stigma (Goffman, 2014:27). I denna uppsatsen har alla upplevelser av att deras sociala liv är påverkat av att de är icke arbetsföra. När de hade någon typ av sysselsättning så träffade de på olika människor i mycket större utsträckning mot vad de gör nu när de är icke arbetsföra. Dessa resultat tar Vidman (2007) upp i sin uppsats, där de sjukskrivna anser sig vara ensamma. Även före detta kollegor och andra bekanta har försvunnit ur bekantskapskretsen som för alla de jag intervjuat är relativt begränsad i dagsläget. Som Franz säger: ”ett arbete ger ju mycket social samvaro, det går inte att kompensera för den biten när man inte har ett arbete”. De icke arbetsföra känner dock inte att de vänner och bekanta som försvunnit gjort det för att de inte vetat hur de ska hantera att de inte längre arbetar utan att det mer blivit så för att de inte klarar av ett socialt liv på samma sätt som när de hade arbetsförmåga.

En liknande del av det jag skrivit här ovan tar Goffman upp och skriver om. Individer som drabbas av stigma kan ibland själva vara orsak till att det känns besvärande att ha kontakt med de som var en del av ens sociala umgänge innan man drabbades av sitt stigma. Det är för många lättare att skaffa nya kontakter utifrån den nya individ man blivit (Goffman, 2014:28–30). Bengt nämner om det vid sin intervju.

” Jag var ju ett med grabbarna på jobbet, vi hängde ofta och åkte go-cart ibland, tog en ölrunda eller bara en enkel löp-tur. Varje dag på jobbet satt vi ihop och tjafsade och det var väldigt trevligt. Men nu vill jag inte mer, de har bjudit in mig flertalet gånger men jag känner att jag inte är den jag en gång varit och jag vill inte sitta där och få deras medlidande”

Människan är social och de allra flesta individer har sociala relationer som en del av sitt liv. Dock kan det skilja beroende av vart man bor huruvida de man möter vet vem man är eller inte. Bor man i en storstad är det lättare att vara anonym och att kunna hemlighålla sitt stigma mot om man bor i ett mindre samhälle (Goffman, 2014:74). Om det nämner Gunnar:

”Här i det lilla samhället jag bor i vet alla om min historia och att det lett till att jag inte arbetar. Det ger mig inte en ärlig chans att bara kunna få vara Gunnar. Jag blir ansedd som udda och träffar jag på folk på samhället så är det frågor om mig och min livssituation. Jag är liksom ”han som är sjuk och inte kan arbeta”

Begreppen virtuell och faktiskt identitet kommer väl till pass för att skapa förståelse för det Gunnar berättar. Goffman pratar om virtuell identitet och säger att det är den identitet som skapas av att man har ett stigma. När vi möter människor har vi ett behov av att kategorisera dem och det leder till att den som är stigmatiserad ses som ett med sitt stigma och de kategoriseringar som finns om stigmat individen innehar. Det gör att den faktiska identiteten inte får en ärlig chans när vi kategoriserar våra medmänniskor vid möten. Det är just det Gunnar får erfara när individerna i samhället där han bor utgår ifrån hans stigma när de kommunicerar med honom. Den faktiska identiteten, den som inte utgår från kategoriseringar, utan den som är Gunnar glöms bort. Vidare menar Goffman att de kategoriseringar som görs till stigmatiserande individer görs av de ”normala”, de som själva inte avviker från de normer som finns om vad som anses normalt (Goffman, 2014:20–25). I Gunnars fall anses då de ”normala” vara de som arbetar. Denna bild ger även Bengt som uttrycker sig på följande sätt: ”Att det blev att man är någon som andra ser som fel och som många fördömer, det önskar jag ingen annan”. Hanna ger även hon en bild av sin situation och som att hon inte räknas utan ses utifrån en kategoriserad mall: ”Det är ibland som att jag inte räknas och som att jag anses som aningens dum, allt för att jag inte har ett arbete. Skulle det vara en så viktig del? Jag är ju liksom så mycket mer”.

Enligt Goffman (2014:110) så innebär det ett steg över gränsen att ha vänner utanför den egna gruppen, som härmed skulle vara andra icke arbetsföra. De jag intervjuat visar allesammans på att deras umgänge i stort sett enbart är med individer som är arbetsföra, så de icke arbetsföras erfarenheter sammanfaller inte alls med Goffmans teorier. Inte heller gör deras situation som icke arbetsföra att de avstår från nära relationer för att slippa berätta om sitt stigma, vilket Goffman anser vara vanligt förekommande (Goffman, 2014:17).

De egna och de visa är begrepp som Goffman använder i sammanhanget, där de egna är de med samma stigma och de visa de med som av godhet förstår och accepterar den stigmatiserade individen: Till de visa nämner Goffman bland annat familj och vänner och det är väl på så sätt som de icke arbetsföras upplevelser ändå kan förstås med Goffmans bedömning. När ett umgänge fördjupas och man lär känna en stigmatiserad individ så får man en realistisk bedömning och kan då bortse från den stigmatiserande bilden. Att söka kontakt med andra som är icke arbetsföra för att ha vänner med liknande erfarenheter är inte något de reflekterat över att göra. Deras vänner och de som finns dem nära ser dem såklart för deras faktiska identitet och de förutfattade meningar som finns om icke arbetsföra påverkar dem inte i deras bedömning om hur de är som vänner (Goffman, 2014:28–38).

7.2.4 Den moraliska karriären.

När Goffman pratar om den moraliska karriären menar han den utveckling den stigmatiserade individen gör för att acceptera och lära sig att leva med sitt stigma. Den moraliska karriären är en process med en personlig del och en del med den ställning individen har i samhället. Den stigmatiserade individen genomgår därmed en bedömning av sig själv. Den självbedömningen innebär olika faser för att lära sig att acceptera sin situation som stigmatiserad. För i och med de normer som finns i samhället kring stigmat man innehar så blir det en utveckling för att lära sig leva med de konsekvenser det eventuellt kommer innebära (Goffman, 2014:44–46). I mina intervjuer kommer det fram att alla har upplevelser om hur de hade det när de förstod att de inte skulle komma tillbaka till arbetsmarknaden, de kommer alla in på detta trots att jag inte ställer någon direkt fråga om det. När de förstod hur mycket värderingar och förutfattade meningar det fanns om icke arbetsföra reagerade de starkt över det. En av de jag intervjuat uttrycker det på följande sätt:

”Medias bild av det fusk som anses förekomma bland oss som inte jobbar, jag kände mig så skyldig fastän jag visste att jag gjort precis allt jag kunnat för att kunna vara i arbete, nej som sagt, jag kände mig så träffad men det var ju helknäppt att jag kände så, hade jag haft möjlighet är det självklart att jag vart i arbete”. (Franz)

Franz kommentar här ovan visar på flera delar av det som Goffman pratar om när det gäller den moraliska karriären. Både det att det går upp för en att de som arbetar har förutfattade meningar om hur de som är stigmatiserade anses vara och att den som är stigmatiserad känner sig som en del av de förutfattade meningarna trots att det inte överensstämmer. Sedan visar kommentaren att Franz reflekterat över sina upplevelser i och med att han blev icke arbetsföra och det är också så att individer med ett stigma går igenom sin moraliska karriär och kan se den utveckling som de genomgått.

Så här resonerar Anna om hur hon reagerade när hon fått sjukersättning: ”Det gick upp för mig att jag inte kan arbeta. Utefter vad som nu kan ses så kommer jag sitta här hemma och vara sjuk liksom, vet att jag tänkte; vad är det här för liv och vad kommer andra tycka”. Idag ser Anna tillbaka på det och är accepterande och förstående för sig själv. Detta är ett resultat jag ser hos flertalet av de jag intervjuat. De har blivit tryggare i sin situation som icke arbetsföra och kan som tidigare nämnts relatera till det som varit. Elin beskriver det så här: ”Det har gått

så långt att jag inte orkar bry mig om vad andra tycker, jag är precis lika mycket värd som alla andra och tänker inte låta andras åsikter påverka mig”.

Carin däremot har svårt med att acceptera att det blev så att hon är icke arbetsför. Hon beskriver på följande sätt sin moraliska karriär: ”Jag känner att jag har kommit långt med mig själv och att jag gör det bästa efter de förutsättningar jag har, för vem har rätt att döma mig”. Efter det börjar Carin att gråta och vi tar en paus. Tårarna är förlösande och en del i Carins moraliska utveckling. För hennes del är livet utsatt och hon står utanför arbetsmarknaden och har nästan enbart socialt umgänge med sina barn och sin närmaste familj.

Slutligen kan sägas angående den moraliska karriären att det är ingen av de jag intervjuat som fullt ut accepterat sin situation och som är klara med den socialisationsprocess som det innebär. Vid alla intervjuer uppkommer tecken på att de fortfarande, dock i olika grad, har ont av att vara icke arbetsföra och att de inte fullt ut accepterat sin situation.

7.2.5 Förutfattade meningar.

Att få uppleva att andra individer har förutfattade meningar är vanligt för individer med ett stigma. Enligt Goffman är det så att vi vid möte med andra individer kategoriserar varandra och den som innehar ett stigma löper stor risk att bli utsatt för andra individers kränkande ord (Goffman, 2014:22–27). Under mina intervjuer kommer det fram att de får kommentarer till sig som visar på att andra har mycket förutfattade meningar om dem som icke arbetsföra. Hanna säger såhär: ”När jag berättar att jag inte arbetar kan helt främmande individer ha en massa åsikter om mig, fast de inte vet någonting alls”.

Flertalet av de jag intervjuat visar att de får mycket kritiska kommentarer på omvägar, det visar dessa kommentarer: ”Min syster brukar berätta om att hon får frågor och att det är folk som undrar och kan tycka saker”(Elin) och Hanna nämner såhär om förutfattade meningar: ”Jag kan ibland få höra att folk undrar hur sjuk jag egentligen är. Läger jag ut någon bild på Facebook där jag ser fräsch ut är det orättvist för jag har ju all tid i världen att fixa mig snygg. Då ses jag som en fuskare”.

En annan del av att vara stigmatiserad är att komma underfund med att det finns vissa individer inom den stigmatiserade gruppen som faktiskt överensstämmer med de förutfattade meningarna och som fuskar och betar sig på ett sätt som skapar en negativ bild. Som Gunnar säger: ”Såklart finns det de som fuskar, de som aldrig velat arbeta och som lagt ner sin själ i att bli försörjda av samhället för att de vill kunna göra som de vill om dagarna”.

7.2.6 Att vara sig själv

Emma Engdahl (2009:20–21) pratar om att i dagens samhälle ska man utveckla sig själv samtidigt som man som individ ska vara och bete sig som andra. De icke arbetsföras tid och kraft tas till att finna sin egna tid till att vara i sitt och att utvecklas till starka individer som klarar att stå utanför och att fortsätta känna lycka i livet. När de med ett arbete utvecklas i det och gör karriär har de icke arbetsföra ingen karriär att hänge sig åt.

Emma Engdahl menar att det är tillsammans med andra man skapar sig själv. Vem är man utan sina medmänniskor, hur skulle de icke arbetsföra kunna ha en uppfattning om sig själva om de inte hade omvärldens normer och värderingar att förhålla sig till. Att vara anpassad till sin omgivning för att känna att man räcker till och att man är någon visar sig tydligt i de intervjuer jag genomfört. Engdahl anser att vi beter oss på ett sätt som visar på att vi vill vara så som vi tror att andra vill att vi ska vara, vi spelar roller i olika sammanhang för att inte agera felaktigt enligt Engdahl (2009:53–58). Under mina intervjuer blir det uppenbart att de icke arbetsföra i vissa sammanhang väljer att inte berätta om sin situation för att slippa ses som en stigmatiserad individ. Som Hanna säger:

Jag har blivit en mästare på att känna av andra och jag berättar inte om jag har en känsla av att jag kommer bli ifrågasatt. Det vill jag verkligen inte bli. Jag vill bli respekterad för den jag är och att jag inte kan jobba säger inte något om mig som människa. Jag ser då till att samtala om saker så jag slipper frågor om arbete.

Citatet ovan visar på att Hanna är på ett sätt där hon inte fullt ut kan vara sig själva då hon är rädd för att bli bedömd efter sitt stigma och det överensstämmer väl med det Engdahl benämner om att vi spelar en roll för att bli accepterade (Engdahl, 2009:53–59)

Likväl framkommer det under mina intervjuer att några upplever att om de är glada och positiva anses det inte helt ok för det får andra individer att ifrågasätta dem. För en icke arbetsför person ska inte vara glad och positiv. Att känna att man som individ inte är fullt tillräcklig emellanåt är en upplevelse som flertalet benämner. I min uppsats visar det sig att de icke arbetsföra anpassar sig och att de har strategier för hur de försöker att hantera sin situation tillsammans med andra och hur de anpassar sig så att de kan försöka vara den bästa versionen av sig själva (Engdahl 2009:20–21+49). Vidman (2007) tar upp om detta att man som individ med stigma ofta känner sig ifrågasatt.

Engdahl (2009:53) skriver om att vi tillsammans med andra blir någon och att det påverkar oss i vår bild av oss själva. Det är tillsammans med andra som man som individ får bekräftelse. Denna uppsats visar på det, gång på gång, hur beroende de icke arbetsföra är av sin omgivning och vad de tycker. Engdahl pratar om att skam är en social del och att det lilla barnet lär sig vad som uppfattas som rätt eller fel. Detta leder till att vi vill anpassa oss till vår omgivning.

I detta resultat har det visat sig att de icke arbetsföra starkt påverkas av sin omgivning och att de många gånger känner ett mindre värde, just för att vara icke arbetsför kan anses vara en skam och det vill ingen människa behöva känna enligt Engdahl (2009:69).

8. Diskussion

Mitt syfte med den här uppsatsen var att skapa förståelse för icke arbetsföra individers upplevelse av att vara utanför arbetsmarknaden och hur det påverkar dem som individer att vara icke arbetsföra. Personligen anser jag att det inte finns tillräcklig förståelse och att icke arbetsföra individer ofta bedömts negativt. I och med denna uppsats har jag märkt av att de icke arbetsföra möter på förutfattade meningar och att de blir stigmatiserade i och med att de är icke arbetsföra. Min erfarenhet och det som framkommit under mina intervjuer visar på att individer stigmatiserar och bedömer de icke arbetsföra på grund av att de är icke arbetsföra och mycket av erfarenheterna som kommit fram under intervjuerna stämmer med den teori som använts i analysen. Det har varit väldigt intressant och lärorikt att få intervjua de icke arbetsföra och att analysera resultaten från mina intervjuer med Goffmans stigmatologi och Emma Engdahls teorier från boken *Konsten att vara sig själv* (2009). De jag intervjuat har alla varit tillmötesgående och intresserade av att delta.

Trots att många människor lever som icke arbetsföra så visar denna uppsats på negativa upplevelser av att vara utanför arbetsmarknaden. Uppsatsen visar även på att de icke arbetsföra anser att de påverkas som individer av att de är icke arbetsföra. Personligen tror jag att media har en stor del i att de icke arbetsföras upplevelser är negativa och att de påverkas som individer. Medias inblandning i frågan visar sig även i uppsatsens resultat.

Jag är fullt medveten om och nämner även i min uppsats att det inte går att göra några generaliseringar utefter mitt resultat men jag anser ändå att det tydligt visar att attityderna kring de som är icke arbetsföra är negativa och att de icke arbetsföra många gånger bemöts på ett icke förstående sätt. Min önskan är därmed att jag genom min uppsats skapar förståelse.

Mitt resultat visar på upplevelser av utanförskap och Goffmans stigmatologi och hans begrepp gör att det skapar förståelse för upplevelserna av att vara utanför arbetsmarknaden. Mitt resultat visar även resultatet att individernas upplevelser varierar och att de i olika hög grad upplever utanförskap på grund av att de inte arbetar. Någon väljer alltid vid nya kontakter att dölja att de är icke arbetsföra men de flesta är öppna med sin situation. Då Goffmans teorier kom till i en annan tidsepok än nu så ansåg jag att Emma Engdahls teorier var ett bra komplement för förståelsen av mitt resultat. De icke arbetsföra visar på att de som individer påverkas av att vara icke arbetsföra. De har olika sätt att anpassa sig och önskan av att vilja vara på rätt sätt infinner sig med olika regelbundenhet hos de icke arbetsföra. Jag kan vid alla intervjuer märka att alla anser sig ha samma värde som de som arbetar och att de inte alltid ska ta hänsyn till andras åsikter. Verkligheten är inte sådan att de gör så som de tror. Jag märker och vilket jag också redogör för i uppsatsen att de icke arbetsföra anpassar sig för att passa in.

Min avgränsning i uppsatsen som var att bara ta hänsyn till upplevelserna av individerna som icke arbetsföra. Flertalet gånger blev detta ett hinder. De icke arbetsföra är det av en anledning och den anledningen är många gånger mer stigmatiserande för individen än situationen som icke arbetsför. Dock har alla de icke arbetsföra stigma som inte syns vilket gör att omgivningen inte kan märka av det om de inte får informationen. Den anledningen gjorde att jag ändå valde att fortsätta utefter mina frågeställningar och ha kvar min avgränsning.

Angående mitt val av teori kunde jag personligen känna att Goffmans teorier är uppkomna i en annan tidsepok än den vi nu lever och verkar i. Personligen så är min uppfattning att vi idag ser på människor med stigma på ett annat sätt än då Goffman forskade kring stigma. Men trots den öppenhet som finns idag så har Goffmans stigma-teori varit användbar för att förklara de icke arbetsföras upplevelser. Emma Engdahls teorier har jag också haft användning av för att skapa vidare förståelse för Goffmans resultat och hur de icke arbetsföra påverkas som individer.

8.1 Vidare forskning

Det skulle fortsättningsvis vara intressant att studera i detta ämne utifrån samma syfte och forskningsfrågor men med en annan metod. Skulle enkätundersökning med färdiga svarsalternativ ge ett annat resultat än det jag fått.

Jag kan i mitt resultat märka att kvinnor i allt större utsträckning tar hänsyn och anpassar efter sin familj mot vad männen gör. Skulle en jämförande studie visa och generera lärdomar som jag inte kan förmedla i denna uppsats. Jag skulle även tycka att det vore intressant att se hur stor betydelse det har på känslan av utanförskap om man har ett rikt socialt liv mot de som inte har det.

Litteratur och källförteckning.

Angelöw, Bo & Jonsson, Thom (2000). *Introduktion till socialpsykologi*, 2: a upplagan. Polen Studentlitteratur

Aurell, Marie (2001) *Arbete och identitet – om hur städare blir städare*. Tema teknik och social förändring, Linköpings universitet, Linköping.

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*, upplaga 2, Liber, Lund

Davidsson; Tobias (2016) *Är arbete inkluderande? I: Davidsson, T. Petersson, Social exkludering: Perspektiv, process, problemkonstruktion*. Studentlitteratur, Lund

Engdahl, Emma (2009) *Konsten att vara sig själv*, Liber, Lund

Goffman, Erving (2014) *Stigma, den avvikandes roll och identitet*, 4.e upplagan, Studentlitteratur, Lund

Gubrium, Jaber & Holstein, James (1997). *The New Language of Qualitative Method*. Oxford: Oxford University Press.

Kalasho, Milin, Gabriella Schelin. 2008. Långtidssjukskrivnas situation, Lic.avh. Högskolan i Halmstad. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:239268/FULLTEXT01.pdf>(hämtad 2017-12-10)

Kvalevaag, Marie-Louise. 2006. *Att leva som långtidssjukskriven i ett utanförskap: En studie som belyser sex långtidssjukskrivna kvinnors identitet*. Lic.avh. <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1329687&fileId=1329688>. (hämtad 2017-12-10)

Lundin, Elin. (2008) *Konsten att hitta sin teori I: Sjöberg K. Wästerfors D. (2008) Uppdrag Forskning – konsten att genomföra kvalitativa studier*, Liber AB, Malmö

Tibblin, Emelie. (2010) *Åter i arbete – en studie om upplevelsen av att vara långtidssjukskriven och om återgångsprocessen till arbetslivet*. Lic. avh. <http://nu.diva-portal.org/smash/get/diva2:323057/FULLTEXT01.pdf> (hämtad 2017-12-10)

Vidman, Åsa. (2007). *Det är så mycket som kan spela in – en studie av vägar till, genom och från sjukskrivning baserad på intervjuer med långtidssjukskrivna*. Lic.avh. <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:991274/FULLTEXT01.pdf> (hämtad 2017-12-10)

Widerberg, Karin (2002) *Kvalitativ forskning i praktiken*, Studentlitteratur, Lund

Hemsida:

www.forsakringskassan.se/sjukvard/sjukersattning/ 2017-11-10

Bilaga

Informationsbrev

C-uppsats Sociologi SOCK04

Att vara utanför arbetsmarknaden-upplevelser för att förstå!

Studieansvarig: Linda Jonsson li4411joss@student.lu.se [0768545222](tel:0768545222)

Handledare:

Kristina Eriksson

Hej!

Studerar vid Lunds universitet och läser kandidatkurs och ska skriva min uppsats om att vara utanför arbetsmarknaden och vilka upplevelser det ger och hur det påverkar dig som person. Jag anser att denna undersökning är viktig för att skapa förståelse för dina upplevelser av att inte inneha någon arbetsförmåga. För att samla in denna information jag behöver kommer jag att intervjua 8-10 personer. Tillsammans med er deltagare beslutas plats och tidpunkt, där och då det passar bäst för den enskilde. Intervjuerna kommer att ljudinspelas med hjälp av telefon och därefter transkriberas och analyseras.

Största möjliga konfidentialitet eftersträvas i undersökningen genom att ingen obehörig får ta del av det inspelade materialet. Materialet förvaras så att det bara är åtkomligt för mig som är undersökningsledare. I rapporteringen av resultatet i form av en examensuppsats eller vid ett senare tillfälle i en annan form av publicering, kommer du som informant att avidentifieras så att det inte går att härleda resultatet till dig.

Ditt deltagande i studien är helt frivilligt och du kan när som helst avbryta ditt deltagande utan att uppge skäl.

Ytterligare upplysningar om studien kan lämnas av mig som genomför studien. Jag nås enligt ovanstående kontaktuppgifter.

Härmed tillfrågas Du om deltagande i studien.

/Linda

Bilaga

Samtycke: deltagare

Datum

Studieansvarig: Linda Jonsson

Självständigt arbete 15hp Sociologi

Jag har muntligen informerats om studien och tagit del av bifogad skriftlig information. Jag är medveten om att mitt deltagande är frivilligt och att jag när som helst och utan närmare förklaring kan avbryta mitt deltagande.

Jag lämnar härmed mitt samtycke till att delta i ovanstående undersökning:

Datum:

Deltagarens underskrift:

Bilaga

Intervjuguide

Berättar du för okända att du inte arbetar?
Vad säger du?

Hur påverkar det dig att inte arbeta?
Hur hanterar du dessa situationer?

Känner du att du blir annorlunda behandlad av att du inte arbetar?

Känner du dig som en del av samhället?

Saknar du att ha ett arbete?

Upplever du svårigheter med det sociala på grund av att du inte arbetar?

I ditt umgänge känner du dig alltid likvärdig de som har ett yrke?

Hur ser du på bilden av dig själv?

Att du inte kan arbeta, hur får det dig att känna? Hur har du valt att hantera de känslorna?

Har andras förväntningar eller bemötande fått dig att agera på ett speciellt sätt?

Är du begränsad som individ för att du inte kan arbeta?